

DOSSIER DE PREMSA

14è SEMINARI INTERNACIONAL SOBRE ELS ANTECEDENTS I ORÍGENS DEL CINEMA

Visions del cos malalt

Representacions de les patologies físiques i psíquiques a la fotografia i el cinema dels orígens

1. DADES BÀSIQUES DE LA 14ª EDICIÓ DEL SEMINARI

Dates: Dijous 9 i divendres 10 de novembre de 2023

Lloc:

Presencial: Universitat de Girona, Facultat de Lletres, Sala de Graus
En línia: Plataforma ZOOM

Activitat oberta al públic:

Projecció de pel·lícula muda amb música en directe:

La Montaigne Infidèle. Jean Epstein. (1923)
Dijous 9 de novembre (Cinema Truffaut, 20.00 h)
Pianista: Francesc Mora
Amb la col·laboració de Filmoteca de Catalunya

Organitza:

Museu del Cinema - Col·lecció Tomàs Mallo
Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona
Grup de Recerca en Orígens del Cinema (GROC)
Projecte de Recerca del Ministerio de Ciencia e Innovación "Visiones del cuerpo enfermo en el cine y la fotografía: patologías físicas y psíquicas (1885-1920)" (Ref.: PID2021-125555NB-I00)

Col·labora:

Filmoteca de Catalunya
Cinema Truffaut
Diputació de Girona
Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura

Comitè Científic Assessor:

Àngel Quintana (UdG)
Jordi Pons (MdC)
J.E. Monterde (UB)
Sandro Machetti (UdL)
Bernardo Riego (Universidad de Cantabria)
Iolanda Ribas (Filmoteca de Catalunya)
Maria Tortajada (U. de Lausanne)
Pietsie Feenstra (U. Paul Valéry de Montpellier)
Ramon Girona (UdG)
M. Magdalena Brotons (UIB)
Carolina Martínez (UdG)
Alan Salvadó (UdG)

2. INFORMACIÓ GENERAL DEL SEMINARI

2.1. Objectiu genèric

L'objectiu d'aquest seminari (únic en la seva temàtica a Espanya), coorganitzat pel Museu del Cinema i la Universitat de Girona, és ser al mateix temps un **fòrum internacional de discussió i debat** sobre un tema relacionat amb els antecedents i orígens del cinema i també ser un espai on els investigadors d'arreu del món puguin **difondre les seves recerques** en aquests àmbits.

2.2. Funcionament general

Aquest Seminari es convoca **cada dos anys** i es porta a terme des del 1999. Una **temàtica** proposada per l'organització és el nexa comú de les ponències i comunicacions que es presenten. L'organització encarrega **ponències** a destacats investigadors i obre una convocatòria internacional per a la presentació de **comunicacions**. L'any següent, **es publiquen** les actes del Seminari.

A cada edició hi ha una secció especial dedicada a les **comunicacions sobre precinema**, que malgrat no responguin a la temàtica central del Seminari en qüestió, es considera important difondre-les donat que aquests estudis són escassos i poc divulgats.

En el marc d'aquest Seminari, també s'organitza alguna **activitat oberta al públic general**, com la ja habitual projecció de cinema mut amb música en directe de piano (tal com es feia antigament), programada per la Filmoteca de Catalunya amb films dels seus fons, i que es duu a terme al Cinema Truffaut.

2.3. Edicions anteriors

Edició	Títol	Data	Ponents	Comunicants
1a	<i>Què és el precinema? Bases metodològiques per a l'estudi del precinema</i>	7 maig 1999	4	-
2a	<i>L'origen del cinema i les imatges del XIX</i>	5 maig 2000	4	10
3a	<i>El públic dels primers espectacles cinematogràfics</i>	4 maig 2001	5	15
4a	<i>Imatge i viatge. De les vistes òptiques al cinema: la configuració de l'imaginari turístic</i>	4-5 abril 2003	6	15
5a	<i>Cinema i teatre: influències i contagis</i>	17-18 març 2005	7	13
6a	<i>Cinema i modernitat. Les transformacions de la percepció</i>	12-13 abril 2007	6	18
7a	<i>Un art d'espectres: màgia i esoterisme en el cinema dels primers temps</i>	15-16 abril 2009	5	17
8a	<i>La construcció de l'actualitat en el cinema dels orígens</i>	31 març - 1 abril 2011	4	21
9a	<i>Objectivitat i efectes de veritat. El cinema dels primers temps i la tradició realista.</i>	14-15 novembre 2013	4	19
10a	<i>La Gran Guerra 1914-1918. La primera guerra de les imatges</i>	9-10 d'abril 2015	4	12
11a	<i>Presències i representacions de la dona en els primers anys del cinema (1895-1920)</i>	31-31 de març 2017	2	31
12a	<i>La dona visible. Presències de la feminitat a la pantalla (1895-1920)"</i>	28 i 29 de març 2019	1	20
13a	<i>Mons virtuals en el cinema dels orígens: dispositius, estètiques i públics</i>	20, 21 i 22 d'octubre de 2021	2	25
		TOTAL	54	216

2.4. Publicació de les actes

Des de la primera edició del Seminari s'ha dut a terme la publicació de les actes per tal de garantir-ne la divulgació. Sota el mateix títol que el seminari, apleguen la totalitat de ponències i comunicacions presentades durant l'acte en la llengua en què van ser llegides, acompanyades per un resum en català, castellà i/o anglès segons cada cas.

Fins avui constitueixen un total de **54 ponències i 216 comunicacions agrupades en 13 volums i 3.421 pàgines.**

3. LA 14ª EDICIÓ: *VISIONS DEL COS MALALT. REPRESENTACIONS DE LES PATOLOGIES FÍSQUES I PSÍQUIQUES A LA FOTOGRAFIA I AL CINEMA DELS ORÍGENS*

3.1. Format híbrid: presencial i en línia

L'edició d'enguany del Seminari, tot i que serà eminentment presencial a la **Sala de Graus de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona**, manté encara el format híbrid a través de la plataforma Zoom, que ja es va portar a terme a l'edició anterior de 2021, per facilitar la participació de ponents, comunicants i assistents en general de llocs més llunyans.

3.2. Temàtica: "*Visions del cos malalt. Representacions de les patologies físiques i psíquiques a la fotografia i al cinema dels orígens*"

L'objectiu del Seminari *Visions del cos malalt. Representacions de les patologies físiques i psíquiques a la fotografia i al cinema dels orígens* és analitzar aquestes representacions entre finals del segle XIX i principis del XX. La intenció és radiografiar com, tant des d'una perspectiva historiogràfica com estètica, es produeixen una sèrie de transformacions tecnològiques amb l'adveniment de la Modernitat. Aquestes transformacions en el camp artístic, tant a nivell nacional com internacional, tindran implicacions en el camp de la ciència, creant no sols un nou catàleg de **representacions de la malaltia**, sinó **la forma en com aquesta és percebuda pel públic de l'època.**

Des dels seus orígens, tant la càmera cinematogràfica com la fotogràfica van captar els cossos de la vida quotidiana: treballadors sortint de la fàbrica, dones ballant la dansa serpentina, nens berenant, caminants urbans o rostres de famílies burgeses. La meravellosa i estranya capacitat per oferir una presència va ampliar les noves formes de la cultura corporal de la Modernitat, i la corporeïtat es va convertir en una de les grans qüestions del cinema i la fotografia. Entre els nombrosos cossos que van començar a transitar per les imatges d'entre finals del segle XIX i principis del XX, ens interessa observar els cossos malalts, tant víctimes de malalties físiques com psíquiques.

Per a comprendre millor les imatges del present creiem que cal situar-se en la cruïlla que representa el període d'entre segles, entre 1885 i 1920, en el qual es van produir diferents revolucions tecnològiques que tindrien un impacte en la cultura visual i, més concretament, en la concepció i visió del cos. En aquest context, el cos malalt va ser utilitzat en les ficcions melodramàtiques com un cos infeliç, llançat a un tràgic destí, o com un cos neurastènic, afectat per diferents patologies psicològiques que no ha sabut reciclar els nous estímuls de la vida moderna. En el període que pretenem estudiar, la medicina va experimentar una clara evolució i, a partir de la invenció dels raigs X i l'aparició de la fotografia microscòpica, es va començar a mostrar la interioritat del cos.

En el seu llibre *Historia cultural del dolor*, Javier Moscoso considera aquesta època clau, ja que el dolor va tenir "un protagonismo en el espacio social, político y científico como antes no lo había tenido" (2011, pàg. 117-18). Domènec Font, en *Cuerpo a cuerpo*, afirma que el "cine aparece

como síntoma de las patologías del cuerpo. Y en las tensiones que instaura y en las emociones que intensifica reclama un cierto estadio hipersensorial y una determinada concepción del cuerpo afectivo” (2012, p. 20). Per a estudiar el cos malalt al cinema dels orígens i en la fotografia cal conèixer, d'una banda, els dispositius que el van crear i els llocs on es va filmar i, d'altra, estudiar les teories que van sorgir a l'època, on l'ús de termes com la cinestèsia estaven a mig camí entre la fisiologia i la medicina. Al mateix temps, és fonamental conèixer com es va fer visible el cos malalt tant en les actualitats del període com en les múltiples ficcions que es van desenvolupar en l'època i que partien de gèneres populars. El cos del cinema burlesc apareix com un inadaptat a la mecànica del seu món, mentre que el cos melodramàtic apareix com un malaltís, víctima de les malalties de l'època que solquen els grans relats novel·lesc i teatrals: la tuberculosi, el còlera, les febres, la sífilis, etc.

3.3. L'organització del Seminari: cooperació entre el Museu del Cinema i la Universitat de Girona

L'organització d'aquest Seminari és una iniciativa conjunta del Museu del Cinema i del Departament d'Història i d'Història de l'Art de la Universitat de Girona, que venen desenvolupant ininterrompudament des de 1999.

Concretament, en aquesta edició, el Seminari s'emmarca en el Projecte de Recerca del Ministerio de Ciencia e Innovación “*Visiones del cuerpo enfermo en el cine y la fotografía: patologías físicas y psíquicas (1885-1920)*”, desenvolupat des de la Universitat de Girona.

3.4. Ponències i comunicacions

En aquesta edició del Seminari, el comitè científic ha seleccionat un total de **25 comunicacions i 4 ponències**.

Les 29 intervencions es divideixen en **4 sessions**, des del dijous 9 de novembre a les 09.00 h fins el divendres 10 de novembre a les 19.00 h.

Aquest Seminari destaca també per una significativa presència internacional. Les 29 ponències i comunicacions procedeixen de **14 països diferents**:

Catalunya	8
Espanya	5
França	4
Gran Bretanya	2
Suïssa	1
Portugal	1
Estats Units	1
Argentina	1
Mèxic	1
Grècia	1
Bèlgica	1
Romania	1
Brasil	1
Canadà	1

Per tant, **16 de les 29 intervencions al Seminari provenen de fora de l'Estat Espanyol**.

3.5. Activitat complementària oberta al públic

Dijous, 9 de novembre a les 19.00 h. al Cinema Truffaut

Projecció amb acompanyament al piano de la pel·lícula:

La montagne infidèle (La montaña traidora) de **Jean Epstein** (França, 1923) 24 minuts

Presentació a càrrec de Rosa Cardona (Filmoteca de Catalunya) i Daniel Pitarch (investigador). Acompanyament musical al piano en directe a càrrec del mestre Francesc Mora.

El 22 de juny de 1923 i només cinc dies després de l'inici d'una violenta erupció volcànica a la vessant nord de l'Etna, Epstein i l'operador Paul Guichard travessaven Itàlia per conèixer i rodar de prop el monstre que l'havia provocat. El cineasta va convertir aquella trobada en aquest documental en dues parts i 24 minuts, encarregat i produït per la Pathé-Consortium-Cinema.

La Montagne Infidèle era la peça que faltava de l'obra del cineasta i teòric francès Jean Epstein (1897-1953) i un dels milers de films del període mut lamentablement desapareguts, fins que el 2021 es va identificar al 2CR una còpia completa del film en la versió pel mercat domèstic i educatiu en 28mm Pathé Kok. Les quatre llaunes que contenen la pel·lícula formaven part de la col·lecció de 40 films en Pathé Kok que havien estat dipositats pels hereus de Pere Tresserras, fills del que havia estat distribuïdor i artífex d'una rica col·lecció cinematogràfica dipositada a la Filmoteca per al seu estudi, restauració i conservació. La digitalització i restauració d'aquest material, ha permès incorporar per fi la pel·lícula a l'obra d'Epstein i a la història del cinema documental

4. EL PROGRAMA DEL 14è SEMINARI “VISIONS DEL COS MALALT. REPRESENTACIONS DE LES PATOLOGIES FÍSiques I PSÍQUIQUES A LA FOTOGRAFIA I AL CINEMA DELS ORÍGENS”.

DIJOUS 9 DE NOVEMBRE

09.00 – 09.15 h	Presentació i benvinguda
09.20 – 10.00 h	Ponència inaugural: Laurent Guido (U. Sorbonne Nouvelle): Pathological disorders and body rhythms in early French comedies.
10.00 – 10.15 h	DEBAT
	COMUNICACIONS BLOC 1: Documental i clínica
10.20 – 10.40 h	Paula Arantzazu Ruiz (U. Murcia). Lipodistrofias, hemiplejías sifilíticas y demencias parálíticas: el archivo fotográfico del neurólogo Lluís Barraquer Roviralta
10.40 – 11.00 h	Elena Cordero Hoyo (U. L. Lisboa - URJC, Madrid) Setúbal – Sanatório de Outão (1930), el documental hospitalario como propaganda turística
11.00 – 11.20 h	PAUSA – Coffee break
11.20 – 11.40 h	Gitte Samoy (U. Antwerp) Pathology as spectacle: the case of the Roca museum
11.40 – 12.00 h	Team of the National Film Archive of Romania and Mr. Petru-Ioan Pandrea (Romania). Preserving the first scientific medical films made by the Romanian neurologist Gheorghe Marinescu (1898-1901)
12.00 – 12.20 h	Patricia Uceda y Yaiza María Tenza (Filmoteca Española) Tramullas y su relación con la medicina en la Operación de Vidaurreta y otras obras de Filmoteca Española
12.20 – 12.40 h	Elyse Singer (Graduate Center, CUNY, NY) Look at the Camera: Early Medical Films from the Craig Colony
12.40 – 13.00 h	Luiz Felipe Cezar Mundim (UFT Brazil - Sorbonne 1, Paris) The “Dr. Doyen” case

	and the dispute with Pathé (1898-1910)
13.00 – 13.20 h	DEBAT
15.00 – 15.40 h	Ponència: Daniel Sanchez Salas (URJC, Madrid): La exhibición del cuerpo enfermo en los circuitos cinematográficos divulgativos y especializados: el caso de España
15.40 – 16.00 h	DEBAT
	COMUNICACIONES BLOC 2: Visions del cos malalt a la fotografia
16.00 – 16.20 h	Andrea Cuarterolo (U. Buenos Aires) Domesticar con la lente. Convenciones de la retratística de estudio en la temprana fotografía médica sudamericana
16.20 – 16.40 h	Marcos Larraz Rincón (U. Zaragoza) Hipnosis, electroterapia y fotografía: la labor del Dr. Eduardo Bertrán Rubio
16.40 – 17.00 h	Louise Radinger Field (U. Reading, UK) The Strange Case of Madeleine Lebourc: Capturing and Projecting the Iconography of Madness at Salpêtrière
17.00 – 17.20 h	PAUSA – Coffee break
17.20 – 17.40 h	Stéphanie Salmon (Fondation Seydoux-Pathé) Adrien Barrère, parodying and denouncing dislocated bodies
17.40 – 18.00 h	Martina Tosticarelli (U. Barcelona). Cuerpo, poder y espectáculo en las fotografías de la Salpêtrière. El subtexto del teatro de la histeria
18.00 – 18.20 h	Daniel Pérez Pamies (U. Girona) Gestualidades del cuerpo enfermo: de los orígenes de la fotografía clínica a la base de datos virtual
18.20 – 18.50 h	DEBAT
20h	Cinema Truffaut. Projecció amb música en directe "La Montaigne Infidèle". Jean Epstein (1923) Organitza: Filmoteca de Catalunya

DIVENDRES 10 DE NOVEMBRE

09.00 – 09.40 h	Ponència: Elodie Tamayo (ENS Lyon) Abel Gance y el cine "enfermo" de la Gran Guerra.
09.40 – 09.55 h	DEBAT
	COMUNICACIONES BLOC 3: Patologies psíquiques i ficcions de la malaltia
10.00 – 10.20 h	Carme Pardo (U. Girona) Desacuerdos del ritmo: la representación de la histeria en el cine de los orígenes
10.20 – 10.40 h	Judit Vidiella (ERAM, U. Girona) Hipnosis y curas cinemáticas en la psiquiatría militar: teatralidad e histeria masculina (1915-1924)
10.40 – 11.00 h.	PAUSA – Coffee Break
11.00 – 11.20 h	Elodie Murtas (U. Lausanne) Vision dispositives to the discovery of the pathological faces of "madness"
11.20 - 11.40 h	Marién Gómez Rodríguez (IRCAV Sorbonne Nouvelle, Paris) Representación y usos dramáticos del cuerpo enfermo en el cine francés de ficción de 1906 a 1920

11.40 – 12.00 h	Lluïsa Suárez (Girona). L'espectacle del cos malalt al cinema religiós dels orígens.
12.00 – 12.20 h	María Marines De Mária Campos (U. I. Ciudad de México) Las imágenes de la locura en la lente de Manuel Ramos y la Agencia Casasola, 1910-1920.
12.20 - 13.00 h	DEBAT
15.00 – 15.40 h	Ponència: Bernardo Riego (U. Cantabria): Antes de la imagen animada: una inédita perspectiva de los orígenes de la cultura audiovisual desde la arqueología de los medios
15.40 – 15.55 h	DEBAT
	COMUNICACIONES BLOC 4: La malaltia al precinema, i Precinema i cinema dels orígens (temàtica B)
16.00 – 16.20 h	Jason Bate (U. London) Introducing the Optical Lantern into the Medical School Classroom, 1880-1910
16.20 – 16.40 h	Rod Bantjes (St. F. X.U., Nova Scotia, Canada) Pain and Dismemberment at the Birth of the Mechanical Moving Image
16.40 – 17.00 h	PAUSA – Coffee break
17.00 – 17.20 h	David Ferragut (U. Girona) Materiales para una filosofía del cine de los orígenes: Henri Bergson y Hugo Münsterberg
17.20 – 17.40 h	Maria Vara (Athens School of Fine Arts) The Bleeding Nun magic lantern slide as a cultural condenser of the Gothic
17.40 – 18.00 h	Celia Cuenca (U. Barcelona) La Galería Topográfica de Madrid (1835-1856): etapas, espectáculos ópticos y programas.
18.00 – 18.20 h	Jordi Artigas (Barcelona): L'estil Modernista als cinemes de Barcelona
18.20 – 19.00 h.	DEBAT
19.00 h.	CLAUSURA

Girona, novembre 2023